

AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA JORIY AKTIVLAR HISOBINI YURITISHDA MUOMMO VA ISTIQBOLLARI

Eshonqulov Azamat Abdiraximovich

TIFT Universiteti "Buxgalteriya hisobi" kafedrasini mudiri

Iqtisodiyot fanlari falsafa doktori, dotsent

Turopov Berdiyov Eshonkulovich

"Hududgazta'minot" aksiyadorlik jamiyati

Transformatsiya va korporativ munosabatlar boshqarmasi boshlig'i

Annotatsiya. Ushbu maqolada aksiyadorlik jamiyatlarida joriy aktivlar hisobini yuritish jarayonida yuzaga keladigan muammolar va ularni hal etish istiqbollari ko'rib chiqiladi. Joriy aktivlar – bu korxonada moliyaviy barqarorligi va uzluksiz faoliyatini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadigan qisqa muddatli resurslardir. Joriy aktivlar hisobida uchraydigan asosiy muammolar sifatida noaniqlik, moliyaviy oqimlarni noto'g'ri rejalashtirish, inventarizatsiya qilishdagi kamchiliklar va qarzlarni bog'liq xatarlar tahlil qilinadi. Shu bilan birga, bu muammolarni hal qilish uchun axborot texnologiyalarini joriy etish, boshqaruv hisobini takomillashtirish va aktivlarni monitoring qilish tizimlarini kuchaytirish taklif etiladi.

Kalit so'zlar. Aksiyadorlik jamiyatlari, joriy aktivlar, moliyaviy barqarorlik, inventarizatsiya, boshqaruv hisobi, moliyaviy oqimlar, axborot texnologiyalari, qarz xatarlari, aktivlar monitoringi, joriy aktivlar hisobi.

KIRISH

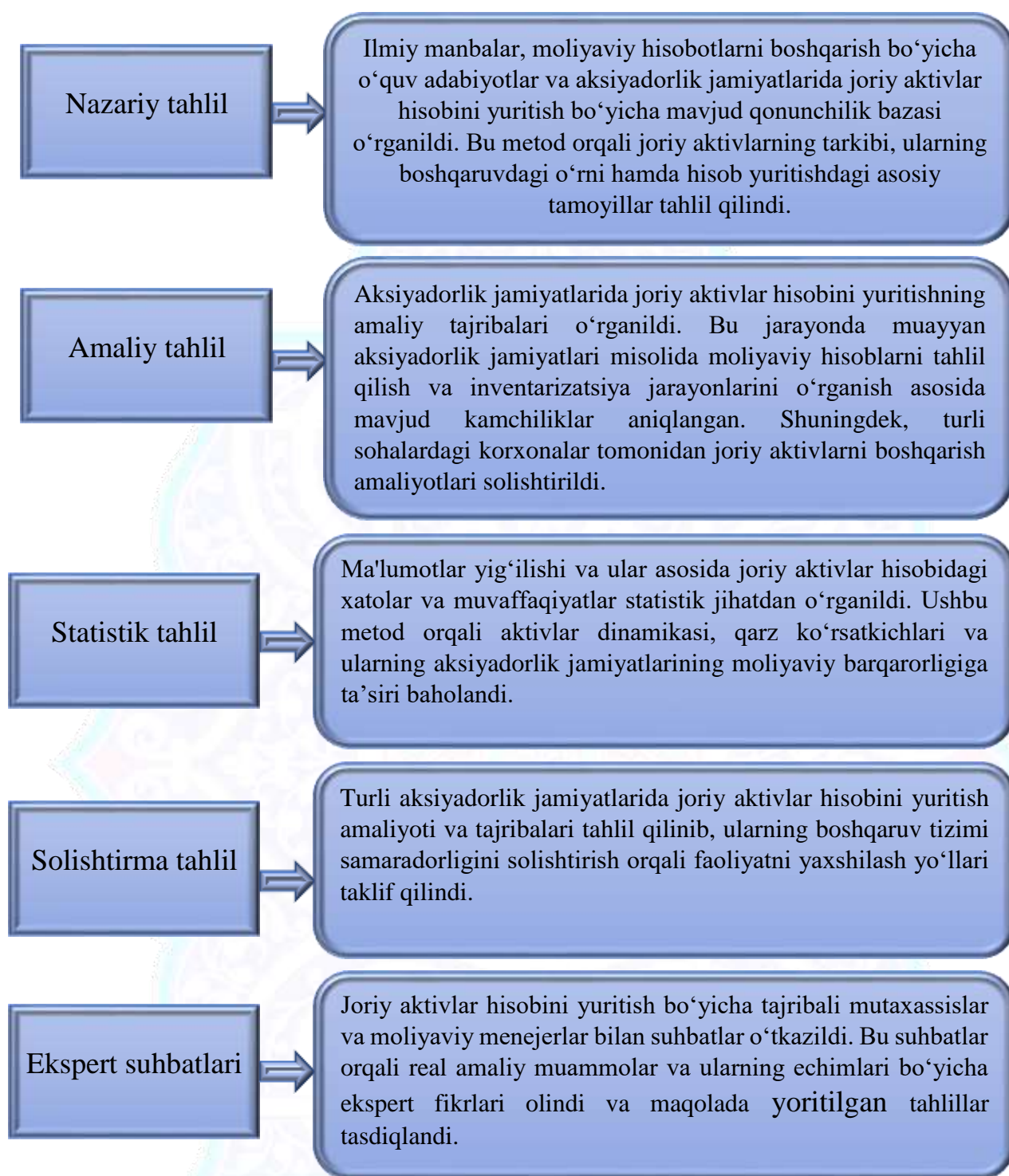
Aksiyadorlik jamiyatlari iqtisodiyotni rivojlantirishda muhim o'rin tutuvchi tashkilotlar bo'lib, ularning moliyaviy barqarorligi va samaradorligi to'g'ri boshqarilgan aktivlarga bog'liq. Joriy aktivlar, ya'ni qisqa muddatli moliyaviy resurslar, aksiyadorlik jamiyatlarining kundalik faoliyatini moliyalashtirishda va uzluksiz ishlashini ta'minlashda asosiy o'rin tutadi. Shuning uchun joriy aktivlar hisobini to'g'ri yuritish korxonaning moliyaviy holatini yaxshilash va biznes jarayonlarini samarali boshqarish uchun zarurdir. Ammo amaliyotda ko'plab aksiyadorlik jamiyatlari bu jarayonda muammolarga duch kelishadi. Bunga moliyaviy oqimlarni noto'g'ri rejalashtirish, inventarizatsiya jarayonidagi xatolar va kredit xatarlarini nazorat qilishdagi qiyinchiliklar sabab bo'lishi mumkin.

Joriy aktivlar aksiyadorlik jamiyatlarining qisqa muddatli moliyaviy resurslari bo'lib, ular pul mablag'lari, debitorlik qarzlari, zaxiralar va boshqa likvid vositalarni o'z ichiga oladi. Ushbu aktivlar korxonaning kundalik operatsiyalarini amalga oshirish, qisqa muddatli majburiyatlarni qoplash va daromad olishda muhim rol o'ynaydi.

Ammo, aksiyadorlik jamiyatlarida joriy aktivlarni samarali boshqarish ko‘pincha qiyinchiliklarga duch keladi. Aktivlarni noto‘g‘ri baholash, inventarizatsiya qilishda aniqlikning yo‘qligi, moliyaviy oqimlarni noto‘g‘ri rejalashtirish hamda debitor va kreditor qarzlarning ko‘payishi kabi omillar moliyaviy xavf-xatarlarni oshiradi.

Bundan tashqari, global raqobatning kuchayishi va bozordagi o‘zgarishlar korxonalarini joriy aktivlarni boshqarishda yanada puxtalik talab qiladigan strategiyalarni ishlab chiqishga majbur qilmoqda. Shu nuqtai nazardan, zamonaviy axborot texnologiyalarini qo‘llash, avtomatlashtirilgan hisob tizimlarini joriy qilish va moliyaviy ma’lumotlarning tezkor tahlili kabi innovatsion yondashuvlar korxonalar uchun muhim istiqbolli yo‘nalishlardir. Joriy aktivlar hisobidagi mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish uchun tavsiyalar ishlab chiqish va tadqiqotlar o‘tkazish lozim.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu tadqiqotda aksiyadorlik jamiyatlarida joriy aktivlar hisobini yuritish bilan bog‘liq muammolar va istiqbollarni o‘rganish uchun quyidagi tadqiqot metodlari qo‘llanildi:

1-Rasm. Aksiyadorlik jamiyatlarida joriy aktivlar hisobini yuritish metodikasi¹

Yuqoridagi rasmda keltirilgan metodologik yondashuv orqali aksiyadorlik jamiyatlarida joriy aktivlar hisobida uchraydigan muammolar chuqur o'rganilib, ularni hal etish va aktivlarni samarali boshqarish uchun istiqbolli takliflar ishlab chiqildi. Ushbu tadqiqotda aksiyadorlik jamiyatlarida joriy aktivlar hisobini yuritish jarayonida

¹ Muallif tomonidan ishlangan.

uchraydigan muammolar hamda ularni samarali boshqarish istiqbollari chuqur tahlil qilindi. Tahlil natijasida quyidagi asosiy muammolar va ularning sabablarini aniqlab chiqdik.

○ Joriy aktivlarni rejalashtirish va boshqarishda korxonadan qisqa muddatli moliyaviy resurslarni noto‘g‘ri taqsimlash holatlari kuzatilgan. Bu holatda mablag‘larni to‘g‘ri boshqarilmasligi korxonaning moliyaviy barqarorligiga ta‘sir ko‘rsatadi. Sabablari sifatida moliyaviy rejalashtirish tizimlarining eskirganligi va zamonaviy texnologiyalarning yetarlicha qo‘llanilmasligi qayd etilgan.

○ Tahlil natijalariga ko‘ra, aksiyadorlik jamiyatlarida inventarizatsiya qilish jarayonida ko‘p hollarda noto‘g‘ri yoki noto‘liq ma‘lumotlar qayd etilgan. Bu xatolar korxonadagi mavjud joriy aktivlarni to‘g‘ri baholashga salbiy ta‘sir ko‘rsatib, korxonaning real moliyaviy holatini noto‘g‘ri aks ettirishiga olib keladi. Sabablardan biri sifatida, inventarizatsiya tizimlarining eskirganligi va ularni avtomatlashtirish darajasining pastligi keltirilgan.

○ Tadqiqot davomida aksiyadorlik jamiyatlarida debitorlik qarzlarning ortib borishi va ularni boshqarishdagi qiyinchiliklar asosiy muammolardan biri ekanligi aniqlandi. Korxonalarda qarzdorliklarni vaqtida undirish tizimi yaxshi yo‘lga qo‘yilmagan bo‘lib, bu oqibatda qarzlarning yig‘ilib boradi va joriy aktivlar yetishmovchiligiga sabab bo‘ladi. Sabablardan biri sifatida, samarali monitoring va qarzdorlikni boshqarish tizimlarining mavjud emasligi ko‘rsatildi.

○ Tahlil jarayonida aksiyadorlik jamiyatlarida joriy aktivlar hisobini yuritishda zamonaviy axborot texnologiyalarining kam qo‘llanilishi aniqlangan. Avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari orqali joriy aktivlar ustidan tezkor monitoring va tahlil qilish imkoniyatlari yetarli darajada rivojlanmagan. Bu holat moliyaviy resurslarning samarali boshqarilmasligi va qo‘shimcha xarajatlarning ortishiga olib keladi.

○ Ko‘pgina aksiyadorlik jamiyatlarida joriy aktivlar ustidan doimiy nazorat tizimlari yetarli darajada rivojlanmaganligi kuzatildi. Bu holat ko‘pincha moliyaviy hisobotlarda noto‘g‘ri ma‘lumotlarning kiritilishiga va aktivlarning noto‘g‘ri baholanishiga olib keladi.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, aksiyadorlik jamiyatlarida joriy aktivlar hisobini yuritishdagi mavjud muammolarni bartaraf etish uchun 4 ta yo‘nalishlar bo‘yicha takliflar ishlab chiqdik.

1. Joriy aktivlar hisobini avtomatlashtirish va axborot texnologiyalaridan foydalanish orqali moliyaviy oqimlar va inventarizatsiyani boshqarish samaradorligini oshirish zarur.

2. Korxonalarda qisqa muddatli va uzoq muddatli moliyaviy rejalashtirish tizimlarini modernizatsiya qilish, moliyaviy oqimlarni optimal taqsimlash va nazorat qilish mexanizmlarini kuchaytirish lozim.

3. Debitor qarzlarni o‘z vaqtida undirish, qarz monitoringini avtomatlashtirish va moliyaviy xatarlarni kamaytirish uchun zamonaviy boshqaruv tizimlarini joriy qilish muhimdir.

4. Inventarizatsiya jarayonlarini avtomatlashtirish va yangi texnologiyalar yordamida mavjud aktivlarning holatini muntazam ravishda tahlil qilib borish zarur.

Bu tahlil va natijalar aksiyadorlik jamiyatlarida joriy aktivlar hisobini to‘g‘ri va samarali yuritish orqali korxonalar moliyaviy barqarorligini oshirishga va raqobatbardoshlikni ta‘minlashga xizmat qiladi.

XULOSA

Aksiyadorlik jamiyatlarida joriy aktivlar hisobini yuritish korxonaning moliyaviy barqarorligini ta‘minlash va operatsion samaradorligini oshirish uchun juda muhimdir. Ushbu tadqiqot davomida joriy aktivlar hisobini boshqarishdagi asosiy muammolar, jumladan, moliyaviy rejalashtirishdagi xatolar, inventarizatsiya jarayonlaridagi kamchiliklar, debitor va kreditor qarzlarning nazoratsizligi, shuningdek, zamonaviy axborot texnologiyalari va avtomatlashtirilgan tizimlardan yetarli darajada foydalanmaslik kabi omillar aniqlangan.

Natijalarga ko‘ra, aksiyadorlik jamiyatlarida joriy aktivlar hisobini samarali yuritish uchun bir nechta asosiy yo‘nalishlar taklif qilindi: axborot texnologiyalarini keng joriy etish, moliyaviy rejalashtirishni takomillashtirish, qarzlarni boshqarish tizimlarini kuchaytirish, va inventarizatsiyani avtomatlashtirish. Ushbu chora-tadbirlar korxonalar uchun moliyaviy xatarlarni kamaytirish, joriy aktivlardan samarali foydalanish hamda ularning raqobatbardoshligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, aksiyadorlik jamiyatlarida joriy aktivlar hisobini takomillashtirish nafaqat moliyaviy samaradorlikni oshirishga, balki umumiy boshqaruv tizimini yanada rivojlantirishga ham imkon beradi. Zamonaviy boshqaruv va texnologik yondashuvlarni qo‘llash kelgusida korxonalar moliyaviy jihatdan mustahkam va barqaror faoliyat yuritishiga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasining 2016 yil 13 apreldagi “Buxgalteriya hisobi to‘g‘risida”gi O‘RQ-404-son Qonuni.
2. Dusmuratov R.D. Buxgalteriya hisobi nazariyasi. -T.: “Fan va texnologiya”, 2013 y.
3. Kalonov M. B., Ortiqov X. A., Babaxalov N. E., Ergashev Sh. T. Buxgalteriya hisobi. O‘quv qo‘llanma. –Toshkent. “Zamin nashr”, 2022/ – V. 678.
4. А.А.Каримов, Ж.Э.Курбанбаев, С.А.Жуманазаров Бухгалтерия хисоби 1-кисм: Дарслик; – Т.: Иқтисод-Молия”, 2020. б.
5. Temirov A. A. Moliyaviy hisobot muammolari. Darslik. –T.: “Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uui”, 2021. – B. 18.

6. Nurmanov U.A. Joriy aktivlar hisobi va tahlilini takomillashtirish. // Iqtisod fanlari nomzodi ilmiy darajasini olish uchun taqdim etilgan dissertatsiya avtoreferati. – T., 2012-y. - 26 b.
7. Mavlyanova D.M. Joriy aktivlar hisobi, tahlili va auditini uslubiy jihatlarini takomillashtirish. // Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. – T., 2020-y.
8. Sotivoldiev A.S. Buxgalterning izohli lug'ati. -T.: "Norma", 2018 y.

